

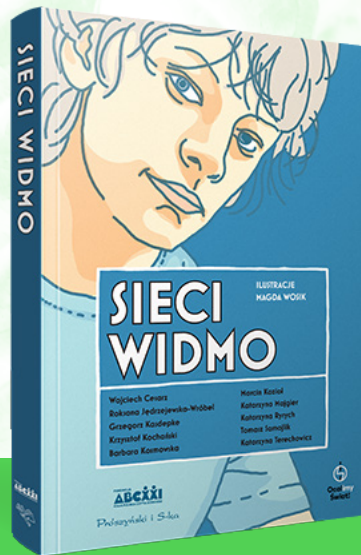

Ocalimy Świat!

Ekoprogram z charakterem
dla uczniów szkół podstawowych

Scenariusz dla klasy VIII

na podstawie opowiadania
Grzegorza Kasdepke
„Strefy”
ze zbioru opowiadań

Tematyka ekologiczna

Nierówności w dostępie do zasobów jako przejaw i skutek nierówności społecznych

Wartości moralne do omówienia

odwaga, przyjaźń, przyzwoitość,
dodatkowo: sprawiedliwość, szacunek

Czas realizacji

3-4 godziny lekcyjne

Scenariusz dla klasy VIII

na podstawie opowiadania Grzegorza Kasdepke „Strefy” ze zbioru opowiadań „Sieci widmo”

MATERIAŁY EDUKACYJNE

- ➔ zbiór opowiadań „Sieci widmo”; opracowanie dot. wartości na końcu zbioru
- ➔ poradnik „Z dzieckiem w świat wartości” Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej
- ➔ materiały WWF:
 - <https://www.wwf.pl/europa-zeroje-na-swiecie>
 - <https://www.wwf.pl/sites/default/files/inline-files/Europa%20C5%BCeruje%20na%20C5%9Bwiecie%20%281%29.pdf> (pełny raport, do którego odwołuje się powyższy artykuł)
 - <https://www.wwf.pl/aktualnosci/mlodzi-kontra-powazni-panowie>
 - <https://www.wwf.pl/aktualnosci/skok-w-przyszlosc>
 - <https://www.wwf.pl/aktualnosci/apetyt-na-samozaglade-jak-zjadanie-zwierzat-zabija-nasza-planete>

POMOCE I NARZĘDZIA

- ➔ wydruki materiałów z załączników
- ➔ markery, stół lub koszyk
- ➔ ekran, tablica/flipchart

CO WARTO ZROBIĆ WCZEŚNIEJ?

- ➔ Przeczytaj opis pojęcia RÓWNOŚĆ SPOŁECZNA na przykład w Wikipedii:
https://pl.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3wno%C5%9B%C4%87_spo%C5%82eczna
- ➔ Jeśli możesz, zapoznaj się z książką „Duch równości” Richarda Wilkinsona i Kate Pickett, która omawia badania nad poczuciem zadowolenia z życia w zależności od poziomu nierówności panujących w danym środowisku społecznym. Wg badań w środowisku pełnym nierówności nawet ludzie z grup uprzywilejowanych czują się duchowo i zdrowotnie gorzej!
- ➔ <https://lubimyczytac.pl/ksiazka/147139/duch-rownosci-tam-gdzie-panuje-rownosc-wszystkim-zyje-sie-lepiej>
Cytat z omówienia książki (link powyżej): „... duże nierówności są niekorzystne dla wszystkich warstw społecznych. (...) Niezależnie od ogólnej zamożności danego kraju, niemal każdy współczesny problem społeczny bądź ekologiczny – choroby, zanik poczucia wspólnoty, przemoc, narkomania, otyłość, zaburzenia zdrowia psychicznego, brak wolnego czasu, przepełnienie więzień – z reguły występuje z większym nasileniem w społeczeństwach o większych nierównościach”.
- ➔ Konkluzja z książki: Tam, gdzie panuje równość, wszystkim żyje się lepiej.

Prowadząc lekcje w oparciu o ten scenariusz, realizujesz podstawę programową

✓ **BIOLOGIA**

Uczeń:

- ✓ interpretuje informacje i wyjaśnia zależności przyczynowo-skutkowe między zjawiskami, formułuje wnioski
- ✓ uzasadnia konieczność ochrony przyrody
- ✓ prezentuje postawę szacunku wobec siebie i wszystkich istot żywych

✓ **JĘZYK POLSKI wymagania szczegółowe dla klas VII–VIII**

Uczeń:

- ✓ wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi (...), etycznymi (...)
- ✓ wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty (...)
- ✓ wyszukuje w tekście potrzebne informacje oraz cytuje odpowiednie fragmenty tekstu publicystycznego, popularnonaukowego lub naukowego
- ✓ gromadzi i porządkuje materiał rzeczowy potrzebny do tworzenia wypowiedzi
- ✓ zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie
- ✓ rozwija umiejętność samodzielnej prezentacji wyników swojej pracy
- ✓ rozwija umiejętność krytycznego myślenia i formułowania opinii

✓ **ETYKA**

Uczeń:

- ✓ posługuje się pojęciami niezbędnymi do charakterystyki działania w aspekcie jego moralnej oceny (...)
- ✓ posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych (...)
- ✓ wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów (...)
- ✓ jest świadomy, że przyroda jest dobrem, które należy chronić i uzasadnia potrzebę ochrony przyrody
- ✓ wie, jak można chronić przyrodę, i angażuje się w działania na rzecz ochrony przyrody

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Przed lekturą:

➔ Zadanie 1

Porozmawiaj z uczniami/uczennicami o pojęciu **RÓWNOŚCI**. W matematyce równość oznacza, że obie strony równania są równoważne, czyli wartościowo takie same/jednakowe; symbolizuje to znak równości (=). Czy w odniesieniu do ludzi ma zastosowanie formuła matematyczna? Czy można powiedzieć, że osoba A jest równa/równoważna osobie B?

Poproś, aby uczniowie dobrali się w mini zespoły (2-4 osobowe) i wspólnie zastanowili, co oznacza równość między ludźmi, **RÓWNOŚĆ SPOŁECZNA**. Na czym polega? Możesz ułatwić im dyskusję, np. czytając/wyświetlając poniższe pytania.

Czy mówiąc o **RÓWNOŚCI** między ludźmi, mamy na myśli równość:

- ❓ związaną z wyglądem – wszyscy są jednakowo piękni, choć na swój sposób?
- ❓ związaną ze zdrowiem – wszyscy mają jednakowe warunki zdrowotne?
- ❓ związaną z potrzebami – wszyscy mamy takie same potrzeby?
- ❓ związaną z talentami – wszyscy mają identyczne lub równorzędne talenty?
- ❓ związaną z możliwościami – wszyscy mają takie same możliwości rozwoju, nauki, życia, kariery?
- ❓ związaną z wykonywaną pracą – każda praca jest jednakowo ważna, szanowana?
- ❓ związaną z wiedzą – wszyscy mają jednakowy dostęp do wiedzy?
- ❓ związaną z prawami – wszyscy mamy takie same prawa?

Po chwili narad w zespołach poproś o wypowiedzi. Przypomnij uczniom, że dyskutując, szanujemy się nawzajem: nie przerywamy sobie, nie mówimy za długo, by dać innym szansę na wypowiedź, podnosimy rękę i czekamy na przyznanie głosu przez Prowadzącą/Prowadzącego, uzupełniamy wypowiedzi koleżanek/kolegów lub – jeśli mamy inne zdanie – w uprzejmy sposób przedstawiamy swoje kontrargumenty. Zapytaj kolejno zespoły, które z proponowanych wersji równości uczniowie odrzucili? Które uznali za bliskie istoty/znaczenia równości społecznej (np. równość możliwości, potrzeb, praw).

RÓWNOŚĆ jest często pojęciem źle rozumianym także przez dorosłych, pozwól więc uczniom na docieranie do sedna tego pojęcia nawet poprzez kontrowersyjne propozycje. Na koniec spróbujcie opracować własną definicję równości społecznej, uwzględniając jej ważne składowe.

➔ Zadanie 2

RÓWNOŚĆ SPOŁECZNA jest ściśle związana z przestrzeganiem wartości moralnych, czyli zasad i zachowań nastawionych na powszechne, wspólne **DOBRO**.

Przypomnij, że podstawą wartości moralnych jest szacunek, który należy się wszystkim ludziom, co wynika z faktu, że każdy z nas jest obdarzony godnością ludzką. Poproś uczniów, by zastanowili się nad zdaniem:

Pogarda wobec innych jest źle rozumianym szacunkiem dla siebie.
(źródło nieznane)

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Możesz tu przypomnieć definicję **SZACUNKU** – jest to grzeszność połączona z troską o uczucia i dobro drugiej osoby. Poproś uczniów, by korzystając z tej definicji spróbowali wykazać, że pogarda jest zaprzeczeniem szacunku – nie tylko szacunku dla innych (to oczywiste), ale też dla siebie. Dlaczego?

➔ Zadanie 3

Porozmawiaj z uczniami o tym, czy zetknęli się z osobami lub grupami, które demonstrowały – czasem w sposób nieprzyjemny lub brutalny – że są lepsze od innych i więcej im wolno/mają większe prawa. Poproś o przykłady (np. pseudo kibice, inicjatorzy konfliktów zbrojnych, klasowe grupy, które szykanują osoby spoza ich grupy). Skąd biorą się takie postawy? (Często jedynym zasobem takich osób jest siła. Czerpią satysfakcję z tego, że inni się ich boją/unikają ich, gdyż błędnie interpretują to jako respekt, szacunek do siebie. Taka postawa wynika często z niskiego poziomu wykształcenia, kultury i poczucia własnej wartości). Czy osoby z ugruntowanym poczuciem własnej wartości mają potrzebę poniżania innych, by samemu czuć się dobrze? Jedną z form okazywania poczucia wyższości jest domaganie się przywilejów, np. lepszych warunków materialnych, bytowych. Z czego wynikają takie postawy? (Z egoizmu? Z błędnych przekonań? Braków w wychowaniu? Z natury ludzkiej, gdyż ludzie na ogół lubią czuć się lepsi od innych?) Jakie wartości moralne są wówczas łamane? (szacunek, uczciwość, sprawiedliwość, przyzwoitość, solidarność, mądrość). Poproś o przykłady.

❓ Zapytaj uczniów, jakiego tematu opowiadania spodziewają się po tym wstępie i co według nich może oznaczać jego tytuł.

➔ Przeczytaj uczniom na głos opowiadanie „Strefy” Grzegorza Kasdepke.

Zachęć uczniów, by w trakcie słuchania zwrócili uwagę na różnice w strefach oraz na motywację poszczególnych postaci.

Praca z tekstem

➔ Zadanie 4

Opowiadanie mówi o świecie częściowo fantastycznym. Poproś uczniów, aby wskazali te jego elementy, które nie istnieją w naszym realnym świecie. Czym różni się świat Ziemiowita, czyli Gleby, od realnego świata, w którym żyjemy? Chętna osoba może na flipcharcie zapisywać różnice.

➔ Zadanie 5

Zapytaj, jak żyją mieszkańcy każdej ze stref, czym się zajmują, jak mieszkają. Na czym polegają główne różnice między mieszkańcami świata pod kopułą, czyli Słonecznego Miasta, a Stęchlakami – mieszkańcami Mokrego Miasta? Co wolno jednym, czego nie wolno drugim? Zwróć uwagę uczniów – o ile nie pojawi się taka refleksja – że mieszkańcy Mokrego Miasta przede wszystkim obsługują/pracują na rzecz/są wykorzystywani przez mieszkańców Słonecznego Miasta do brudnych, trudnych i niebezpiecznych prac. Zapytaj, o czym to świadczy?

PRZEBIEG ZAJĘĆ

A o czym świadczy nadanie im przezwiska Stęchłaków przez mieszkańców Słonecznego Miasta. Co to mówi o ich systemie wartości? (egoizm i egocentryzm, brak szacunku, uczciwości, przyzwoitości, sprawiedliwości, mądrości itd.)

Po dyskusji w grupach poproś uczniów, aby wykorzystali poniższą tabelę do uporządkowania informacji o obu strefach. Możesz wyświetlić ją na ekranie.

STREFA SUCHA	STREFA WILGOTNA

➔ Zadanie 6

Zastanówcie się wspólnie, co dawało siłę członkom rodziny Ziemowita, jakimi zasadami/wartościami się kierowali, w jaki sposób podchodzili do innych.

➔ Zadanie 7

W jakich sytuacjach mieszkańcy jednej strefy przechodzili do drugiej? Jak się wtedy zachowywali? W jaki sposób Ziemowit przygotował się do przejścia do strefy słonecznej? Jak odnalazł się w nowej grupie kolegów? Czego to od niego wymagało? (pewności siebie, umiejętności – np. gry w piłkę). Skąd czerpał siłę, aby zmierzyć się z ludźmi z innego świata/środowiska? (z miłości rodziny i płynącego z niej poczucia własnej wartości, świadomości, że rodzina go wspiera, że zawsze może do niej wrócić, inne?)

➔ Zadanie 8

Porozmawiajcie o władzy. Czym jest władza? Przypomnij/przeczytaj ponownie fragment rozmowy pana Modliszka z Gają i ojcem Ziemowita. Jak p. Modliszek potraktował swoją córkę, jak zwracał się do gospodarza? Jakie konsekwencje przyniosła odmowa Gai? W jaki sposób wykorzystał swoją władzę pan Modliszek? Czy miał możliwość wpływania na los innych? Za co został zwolniony Adam? Za co usunięto ze szkoły Ziemowita? Jakie obowiązki władza nakłada na rządzących? Dlaczego i przez kogo bywa nadużywana? (Przez ludzi słabego charakteru, którzy chcą się poczuć ważni, pokazując, że mogą wpływać negatywnie lub pozytywnie – w zależności od swojego interesu – na życie innych, szkodząc im lub ich faworyzując). Czy taka władza dba o równość społeczną i wspólne **DOBRO**?

PRZEBIEG ZAJĘĆ

➔ Zadanie 9

Poproś uczniów, aby wybrali dwóch/dwoje bohaterów opowiadania i o każdym z nich napisali krótką notkę, rozpoczynając od słów:

Postawa (IMIĘ) uświadomiła mi, że...

Komentarz ucznia powinien zawierać odwołania do tekstu. W zależności od śmiałości grupy uczniowie mogą czytać swoje wypowiedzi lub wrzucać je do pojemnika (słoika, koszyka). Następnie odczytajcie losowo wybrane komentarze. Chętni uczniowie mogą skomentować swoje wypowiedzi, a także odnieść się do tych usłyszanych bez sprawdzania, kto jest autorem refleksji.

Działania po przeczytaniu opowiadania:

➔ Zadanie 10 – Czy to tylko fantazja?

Zastanówcie się wspólnie, czy świat przedstawiony w opowiadaniu jest całkowicie fantastyczny, czy rzeczywiście nie istnieje. Czy współcześnie nie obserwujemy również podziału na świat „lepszy” i „gorszy”? Zapytaj uczniów, czy potrafiliby wskazać rejony świata/kraju/miasta, w których warunki życia mieszkańców bardzo się od siebie różnią. Czy ma to związek tylko z obszarem, na jakim mieszkają, czy z działaniem grup mieszkających w innych, bogatych rejonach (których mieszkańcy eksploatują gospodarczo regiony biedne). Zwróć uwagę uczniów, że wiele krajów globalnego Południa (to termin odnoszący się do mniej rozwiniętych krajów Afryki, Azji, Ameryki Łacińskiej i Pacyfiku) często nadal boryka się ze spuścizną kolonialną (kraje postkolonialne zostały przez kolonistów ograbione z wielu zasobów, koloniści zabili/wywieźli część ludzi, zniszczyli lokalną tradycję, obyczaje, system wartości, produkcję, uprawy, uzależnili je od własnej gospodarki i kultury).

Trudna sytuacja gospodarcza niektórych regionów nie wynika wyłącznie z kwestii historycznych - np. zasoby jednych krajów są eksploatowane przez inne kraje, a lokalne społeczności mają ograniczony do nich dostęp. Skorzystaj z informacji zawartych w raporcie WWF „Europa żeruje na świecie” (np. str. 11 Deforestacja z importu: wchłanianie ekosystemów): <https://www.wwf.pl/sites/default/files/inline-files/Europa%20%C5%BCeruje%20na%20%C5%9Bwiecie%20%281%29.pdf>.

Warto zwrócić również uwagę na kwestię diety i nierówności w dostępie do żywności (szczególnie w kontekście dużego spożycia mięsa) w niektórych częściach świata, w tym także w Europie. Wysoka konsumpcja produktów odzwierzęcych generuje potrzebę przekształcania dużych obszarów pod uprawę roślin przeznaczonych na pasze. Informacje na ten temat znajdziecie w artykule „Apetyt na samozagładę: jak zjedanie zwierząt zabija naszą planetę?": <https://www.wwf.pl/aktualnosci/apetyt-na-samozaglade-jak-zjedanie-zwierzat-zabija-nasza-planete>

Zapytaj uczniów, czy wszyscy na świecie mają dostęp do takich samych zasobów? Jaki to ma związek na przykład z finansami, rozwojem gospodarczym poszczególnych krajów? Czy działania nastawione na własne korzyści, konsumpcję i wygodę są neutralne dla innych, czy odbywają się ich kosztem? Czy są przejawem nierówności i niesprawiedliwości społecznej, nawet jeśli odbywają się pod hasłem wolnego handlu/swobodnego rozwoju? Warto tu też poruszyć kwestię nadmiernego konsumpcjonizmu oraz rabunkowego wykorzystywania zasobów naturalnych (jakich?) przez bogate, uprzywilejowane grupy lub wysoko rozwinięte kraje.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

➔ Zadanie 11 – Kopuła

(Warto wyświetlić na ekranie ZAŁĄCZNIK 1. ukazujący w pigułce różnicę między Miastem Słonecznym i Mokrym). Co kopuła symbolizuje w opowiadaniu? (Przynależność do lepszego świata, wyższy status społeczny, lepsze warunki klimatyczne i bytowe). Porozmawiajcie na temat możliwości rozszerzenia kopuły. Oznaczałoby to zrównanie warunków życia mieszkańców dyskryminowanych rejonów miasta z warunkami i poziomem życia mieszkańców strefy uprzywilejowanej. Dlaczego tak się nie dzieje? Jak można to odnieść do współczesnego świata? Dlaczego tak trudno jest wprowadzić równość w korzystaniu z zasobów, które jedni mają w dostatecznej ilości, a nawet w nadmiarze, a innym ich brakuje? (bogaci i uprzywilejowani musieliby się podzielić z dyskryminowanymi i z czegoś zrezygnować na ich rzecz, straciliby swoje poczucie, że są lepsi, że im się należy). Jakie wartości moralne są przez nich łamane (uczciwość, sprawiedliwość, przyzwoitość, inne?). Przypomnij konkluzję z badań nad równością społeczną – wszyscy na niej korzystają (nawet przestępczość jest niższa tam, gdzie panuje równość społeczna).

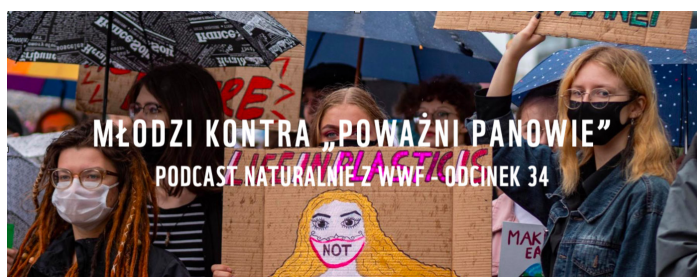
➔ Zadanie 12

Zapytaj uczniów, jak rozumieją przyzwoitość? Porozmawiajcie o przyzwoitości. Czy jest podobna do uczciwości? Może do kultury osobistej? Jak rozpoznać zachowania przyzwoite? Kto spośród bohaterów zachowywał się przyzwoicie – kto przeciwnie? A w sytuacjach szkolnych – jakie zachowania uczniowie ocenią jako przyzwoite? (Zwróć uwagę, że w potocznie często zawęża się tę wartość moralną do zachowań związanych z nieobyczajnością). Możesz teraz wyświetlić na ekranie definicję z ZAŁĄCZNIKA 6. i zapytać, czy uczniowie się z nią zgadzają, jeśli nie lub chcieliby ją zmienić/uzupełnić, poproś o propozycje. Jak ocenić postępowanie pana Modliszka w kontekście tej wartości? Odnieście ją do zachowania ojca Ziemowita w sytuacji, kiedy mógł już zrezygnować z wózka inwalidzkiego.

➔ Zadanie 13

Poproś uczniów o dobranie się w pary. Rozdaj im artykuł na temat działań krajów europejskich (ZAŁĄCZNIK 5.) oraz krótki fragment raportu WWF: <https://www.wwf.pl/sites/default/files/inline-files/Europa%20żeruje%20na%20świecie%20%281%29.pdf> (strony 20-21). Zasugeruj młodzieży poszukanie w internecie definicji trudnych terminów fachowych - np. wylesianie, przetłowienie.

Poproś o zaznaczenie w tekście trzech najważniejszych ich zdaniem informacji. Podyskutujcie na ich temat, poproś uczniów o wypracowanie wniosków. Niech przejmą teraz na siebie rolę polityków i ekonomistów i zaproponują krajom UE wdrożenie zmian. Jakie zmiany na lepsze zaproponują? Poproś o ich zapisanie na tablicy/flipcharcie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

Działania dodatkowe/propozycja aktywności:

➔ Zadanie 14

Wysłuchajcie nagrania podcastu (<https://www.wwf.pl/aktualnosci/mlodzi-kontra-powazni-panowie>), który jest zapisem rozmowy z uczestniczką szczytu klimatycznego COP26 (możesz poprosić uczniów o wysłuchanie podcastu w domu). Dominika Lasota mówi o różnicach w podejściu do spraw klimatu między młodymi ludźmi a „poważnymi panami”. Kim są poważni panowie? Porozmawiajcie o tym, czym różni się punkt widzenia młodzieży i punkt widzenia przedstawicieli biznesu, polityków. Jakie ustalenia trzeba by przyjąć, aby spróbować pogodzić racje obu środowisk i wypracować wspólny pomysł na działania zmierzające do poszerzenia na świecie „strefy słonecznej”.

Przypomnijcie sobie definicję odwagi (ZAŁĄCZNIK 4. – możesz go wydrukować po jednym dla pary uczniów i rozdać lub wyświetlić na ekranie (bardziej ekologicznie). Odnieście tę wartość do postawy młodych ludzi, którzy pojechali uczestniczyć w szczycie klimatycznym, mimo że ich stanowisko i poglądy nie są zbieżne z kierunkami polityki klimatycznej państwa.

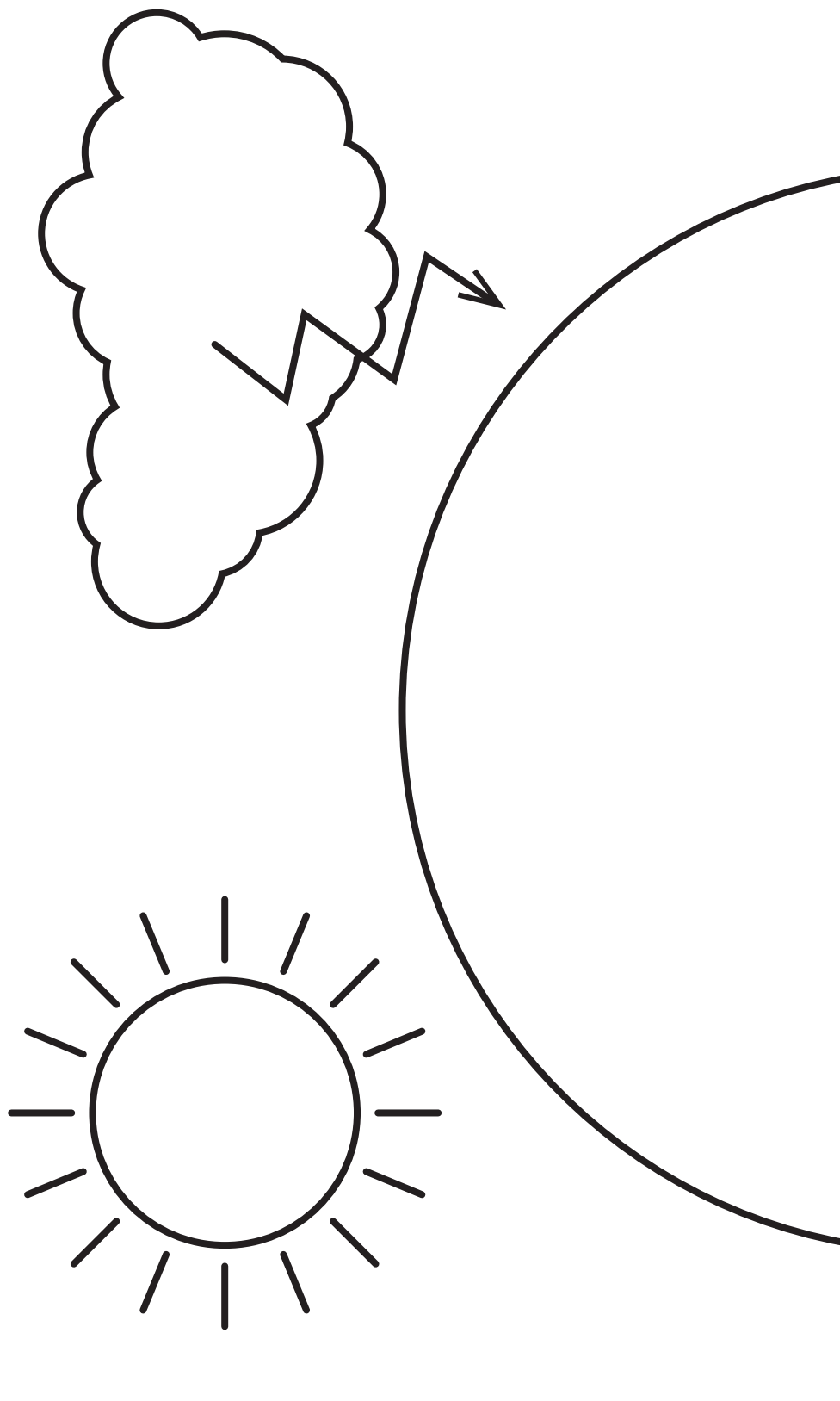
➔ Zadanie 13

Zaproponuj uczniom przemyślenie postawy przyzwoitości polegającej na dzieleniu się tym, czym podzielić się mogą. Poproś, aby w ciągu kilku następnych dni obserwowali swoje decyzje i wybory, w tym także zakupowe pod kątem, jak mogliby świadomie podzielić się z tymi, którzy mają mniej? Co mogą/powinni zostawić dla innych? Nie tylko dosłownie, ale również poprzez świadomą rezygnację z korzystania z zasobów natury lub udziału w zwiększaniu śladu węglowego (np. rezygnacja z podróży samolotem i wycieczki na bardzo obleganą przez turystów trasę w atrakcyjnym widokowo miejscu, by nie przyczyniać się do jego zadeptywania). Poproś chętnych o podzielenie się przemyśleniami.

Scenariusz dla klasy VIII

na podstawie opowiadania Grzegorza Kasdepke „Strefy” ze zbioru opowiadań „Sieci widmo”

Załącznik 1

Załącznik 2

EUROPA ŻERUJE NA ŚWIECIE

(artykuł w całości skopiowany z: <https://www.wwf.pl/europa-zeruje-na-swiecie>)

W jaki sposób produkcja i konsumpcja żywności w UE wpływa na planetę – o tym w najnowszym raporcie WWF.

System żywnościowy Unii Europejskiej mocno wpływa na środowisko i społeczeństwo. Przez lata konsumpcja w UE doprowadziła do straty milionów hektarów lasów i innych naturalnych ekosystemów, co z kolei przyczyniło się do zmiany klimatu, utraty różnorodności biologicznej oraz nierówności społecznych.

UE zajmuje drugie miejsce na liście importerów produktów związanych z wylesianiem lasów tropikalnych. Jest również największym na świecie importerem ryb i owoców morza – ponad połowa konsumowanych produktów pochodzi z importu. Część tych ryb i owoców morza pochodzi z regionów tropikalnych, gdzie dla lokalnych społeczności zasoby rybne to podstawowe źródło białka. Przelowienie i zmiana klimatu powodują jednak, że tamtejsze połowy stają się coraz mniejsze.

Wytwarzamy więcej produktów pochodzenia zwierzęcego niż konsumujemy, a konsumujemy więcej, niż powinniśmy. Żeby być w stanie utrzymać przerośnięty już sektor chowu zwierząt, musimy karmić je połową uprawianych zbóż, a w tym czasie nasza intensywna działalność rolnicza niszczy różnorodność biologiczną, glebę i klimat. Mnóstwo żywności jest też marnowane, także na farmach, co wbrew obiegowej opinii stanowi większy problem w Europie niż w krajach rozwijających się.

Jest też dobra wiadomość: pojawił się apetyt na zmiany. Obywatele Unii Europejskiej chcą, by ich dieta była zdrowsza i bardziej zrównoważona – często jednak brakuje dostępu do niej i do możliwości wyboru. Jeszcze bardziej zniechęcają wysokie ceny, a zachęcające do zwiększania konsumpcji reklamy żywności są mało pomocne. Pod względem gospodarczym Unia Europejska to największy eksporter produktów rolno-spożywczych na świecie i trzeci importer, zaraz za Stanami Zjednoczonymi i Chinami. W 2020 roku unijny eksport produktów rolno-spożywczych wart był 184 miliardy euro, podczas gdy import – 122 miliardy euro. Kwoty te reprezentują około 9% całego eksportu i 7% importu – niemało, chociaż mniej niż inne grupy produktów, na przykład maszyny i samochody, chemikalia i inne towary przemysłowe.

Jednak przekonanie, że Europa „karmi świat”, nie ma już żadnych podstaw, o ile kiedykolwiek je miało. Te 62 miliardy euro nadwyżki handlowej (różnica między wartością importu i eksportu żywności¹) odzwierciedlają model, w którym importuje się niskowartościowe, surowe produkty, a eksportuje się te wysokowartościowe – ma to dodatni wpływ na gospodarkę Unii, lecz niekoniecznie na zasoby żywności na świecie. Importujemy kakao oraz soję na paszę, a eksportujemy czekoladę i nabiał. Zamiast spichlerzem, Unia jest dla świata niczym delikatesy, w których można kupić produkty kierowane przede wszystkim do zamożnych konsumentów. Unia Europejska każdego roku marnuje setki milionów ton jedzenia. Aż do 40% żywności wyprodukowanej na całym świecie zostaje nieskonsumowana. Wskaźnik marnowania żywności (Food Waste Index), stworzony przez Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych, pokazuje, że co roku na całym świecie konsumenci, detaliści i branża gastronomiczna wyrzucają na śmietnik 931 milionów ton jedzenia. To zmarnowane jedzenie odpowiada za emisję 8–10% gazów cieplarnianych na świecie. W skali Unii Europejskiej według najbardziej optymistycznych szacunków rocznie marnuje się 88 milionów ton jedzenia, co daje 173 kilogramy jedzenia na osobę rocznie.

¹ Przyp. red.

Załącznik 3

PRYZWOITOŚĆ to wewnętrzne poczucie moralnego obowiązku. Obejmuje poszanowanie drugiej osoby, życzliwość, uczciwość, wymaga rozwiniętego sumienia, odpowiedzialności, poświęcenia, odwagi, jest zaprzeczeniem egoizmu, nieuczciwości, wyrachowania, tchórzostwa. Przyzwoitość można wyjaśnić przez zestawienie działań cechujących ludzi przyzwoitych oraz niegodnych człowieka przyzwoitego. Być człowiekiem przyzwoitym, to zawsze mieć na względzie potrzeby i dobro innych, zachowywać się fair, bezinteresownie wspierać prawe działania, bronić innych przed niesłusznymi zarzutami lub atakami. Być przyzwoitym to także nie krzywdzić innych, nie nadużywać swojej pozycji i przewagi (intelektualnej, finansowej, społecznej), nie działać z niskich pobudek (takich jak zawiść, nienawiść, chciwość, zemsta), nie zdradzać, nie upokarzać, nie manipulować, nie wykorzystywać innych. Lista zachowań, w które człowiek przyzwoity się nie angażuje, jest szersza, a pilnowanie właściwego „kursu” wymaga prawego i silnego charakteru. Ale warto go ćwiczyć. Warto być przyzwoitym, bo w ostatecznym rozrachunku jest to zawsze doceniane przez ludzi i daje poczucie wewnętrznego spokoju, a także zasłużonej dumy.

PRYZWOITOŚĆ to wewnętrzne poczucie moralnego obowiązku. Obejmuje poszanowanie drugiej osoby, życzliwość, uczciwość, wymaga rozwiniętego sumienia, odpowiedzialności, poświęcenia, odwagi, jest zaprzeczeniem egoizmu, nieuczciwości, wyrachowania, tchórzostwa. Przyzwoitość można wyjaśnić przez zestawienie działań cechujących ludzi przyzwoitych oraz niegodnych człowieka przyzwoitego. Być człowiekiem przyzwoitym, to zawsze mieć na względzie potrzeby i dobro innych, zachowywać się fair, bezinteresownie wspierać prawe działania, bronić innych przed niesłusznymi zarzutami lub atakami. Być przyzwoitym to także nie krzywdzić innych, nie nadużywać swojej pozycji i przewagi (intelektualnej, finansowej, społecznej), nie działać z niskich pobudek (takich jak zawiść, nienawiść, chciwość, zemsta), nie zdradzać, nie upokarzać, nie manipulować, nie wykorzystywać innych. Lista zachowań, w które człowiek przyzwoity się nie angażuje, jest szersza, a pilnowanie właściwego „kursu” wymaga prawego i silnego charakteru. Ale warto go ćwiczyć. Warto być przyzwoitym, bo w ostatecznym rozrachunku jest to zawsze doceniane przez ludzi i daje poczucie wewnętrznego spokoju, a także zasłużonej dumy.

PRYZWOITOŚĆ to wewnętrzne poczucie moralnego obowiązku. Obejmuje poszanowanie drugiej osoby, życzliwość, uczciwość, wymaga rozwiniętego sumienia, odpowiedzialności, poświęcenia, odwagi, jest zaprzeczeniem egoizmu, nieuczciwości, wyrachowania, tchórzostwa. Przyzwoitość można wyjaśnić przez zestawienie działań cechujących ludzi przyzwoitych oraz niegodnych człowieka przyzwoitego. Być człowiekiem przyzwoitym, to zawsze mieć na względzie potrzeby i dobro innych, zachowywać się fair, bezinteresownie wspierać prawe działania, bronić innych przed niesłusznymi zarzutami lub atakami. Być przyzwoitym to także nie krzywdzić innych, nie nadużywać swojej pozycji i przewagi (intelektualnej, finansowej, społecznej), nie działać z niskich pobudek (takich jak zawiść, nienawiść, chciwość, zemsta), nie zdradzać, nie upokarzać, nie manipulować, nie wykorzystywać innych. Lista zachowań, w które człowiek przyzwoity się nie angażuje, jest szersza, a pilnowanie właściwego „kursu” wymaga prawego i silnego charakteru. Ale warto go ćwiczyć. Warto być przyzwoitym, bo w ostatecznym rozrachunku jest to zawsze doceniane przez ludzi i daje poczucie wewnętrznego spokoju, a także zasłużonej dumy.

Załącznik 4

ODWAGA, tutaj rozumiana jako odwaga cywilna, to wewnętrzna siła, która pozwala nam wypowiadać swoje zdanie i bronić swoich racji, przyznać się do błędu lub winy, wstawić się za słabszymi. Wykazujemy się nią, podejmując trudne, służące dobru decyzje i przeciwstawiając się złu. Odwaga wymaga od nas mądrości, by ocenić, co jest dobre i ważne, a co złe lub nieistotne. Wymaga też rozważenia następstw danej sytuacji i naszej decyzji. Odwaga cywilna nie ma nic wspólnego z brawurą ani fałszywą „odwagą” osiłków, którzy – zwłaszcza w grupie – lubią zastraszać lub krzywdzić innych. Odwaga cywilna służy dobru, fałszywa – zwracaniu na siebie uwagi, udowadnianiu sobie i innym braku lęku, co jest często związane z niedostatkim rozumu i wyobraźni. Odwaga nie oznacza bowiem braku lęku, lecz zdolność jego pokonania w obliczu ważnej potrzeby. Odmowa zachowań niemądrych, które służą popisowi i są przejawem lekkomyślności (np. skoki z mostu do wody), nie jest tchórzostwem, lecz wyrazem rozsądku i odwagi sprzeciwienia się presji grupy. Jest bardzo trudna, gdy musimy postąpić właściwie, narażając się na przykre konsekwencje – na przydomek tchórze, ryzyko utraty pozycji w grupie, zemstę, w szczególnych sytuacjach na utratę życia i zdrowia, gdy ratujemy kogoś np. z pożaru. Odwaga zjednuje nam szacunek i autorytet, jest przejawem dojrzałości, mądrości i siły. Każdą siłę możemy ćwiczyć. Odwagę również.

ODWAGA, tutaj rozumiana jako odwaga cywilna, to wewnętrzna siła, która pozwala nam wypowiadać swoje zdanie i bronić swoich racji, przyznać się do błędu lub winy, wstawić się za słabszymi. Wykazujemy się nią, podejmując trudne, służące dobru decyzje i przeciwstawiając się złu. Odwaga wymaga od nas mądrości, by ocenić, co jest dobre i ważne, a co złe lub nieistotne. Wymaga też rozważenia następstw danej sytuacji i naszej decyzji. Odwaga cywilna nie ma nic wspólnego z brawurą ani fałszywą „odwagą” osiłków, którzy – zwłaszcza w grupie – lubią zastraszać lub krzywdzić innych. Odwaga cywilna służy dobru, fałszywa – zwracaniu na siebie uwagi, udowadnianiu sobie i innym braku lęku, co jest często związane z niedostatkim rozumu i wyobraźni. Odwaga nie oznacza bowiem braku lęku, lecz zdolność jego pokonania w obliczu ważnej potrzeby. Odmowa zachowań niemądrych, które służą popisowi i są przejawem lekkomyślności (np. skoki z mostu do wody), nie jest tchórzostwem, lecz wyrazem rozsądku i odwagi sprzeciwienia się presji grupy. Jest bardzo trudna, gdy musimy postąpić właściwie, narażając się na przykre konsekwencje – na przydomek tchórze, ryzyko utraty pozycji w grupie, zemstę, w szczególnych sytuacjach na utratę życia i zdrowia, gdy ratujemy kogoś np. z pożaru. Odwaga zjednuje nam szacunek i autorytet, jest przejawem dojrzałości, mądrości i siły. Każdą siłę możemy ćwiczyć. Odwagę również.